

HOMO PHILOSOPHICUS

(Za Jánom Šulavíkom, 1951-2001)

Čím je človeku filozofia? Pre niekoho môže byť prítiažlivá tým, že sa dá čítať a písať ako literatúra; pre iného tým, že sa dá vyučovať a pestovať ako vedecká disciplína; pre ďalšieho tým, že sa dá hľadať a praktizovať ako umenie žiť (i umierať). Filozof-spisovateľ a filozof-učiteľ sú známe postavy, nie tak už filozof-poradca (hoci najprv len sebe samému, z nefalšovanej skromnosti).

To, že filozofia by mala človeku prinášať nielen duševné osvietenie, ale aj očistenie (neraz priam katarziu), že by teda mala hlboko zasahovať naše vnútro a utvárať ho - to sú ambície na naše pomery možno až príliš vysoké a dosť nezvyklé. Práve tým však bola filozofia pre PhDr. Jána Šulavíka, PhD., ktorého tiché, nenápadné, no systematické a vytrvalé filozofické hľadanie sa nečakane uzavrelo na sklonku minulého roka.

Ján Šulavík (nar. 7. 8. 1951 v Považskej Bystrici) vyštudoval filozofiu na FF UK v Bratislave. Jeho hlbavého ducha okrem prednášok z dejín filozofie zaujali najmä logika, epistemológia a metodológia vied. Všetky svoje reflexie chcel mať hlboko podložené argumentmi.

Poctivé premýšľanie, systematický postup a jasná logická štruktúra myslenia, to boli normy, ktoré ukladal predovšetkým sám sebe. Po ukončení štúdia v r. 1979 J. Šulavík vyučoval filozofiu na Vysokej škole ekonomickej a v Inštitúte pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov v Bratislave. Nebolo to, ako vieme, nijako žičlivé obdobie pre razantný nástup ani pre tých najlepších absolventov z novej filozofickej generácie. Pre hlbavého a plachého ducha bol celkom prirodzený odstup a zneistenie; istotu mohol nachádzať len sám v sebe, resp. v malom okruhu podobne zmýšľajúcich kolegov, priateľov či študentov, no predovšetkým v spoločnosti manželky, filozofky PhDr. Blanky Šulavikovej, CSc. Zostane už faktom, že 80. roky boli v prípade J. Šulavíka desaťročím takmer publikačnej neprezentácie, premýšľaním pre seba a súkromných diskusií. Po r. 1989 prešiel J. Šulavík viacerými nefilozofickými zamestnaniami a životnými skúsenosťami, až kým nezačal v r. 1996 pracovať v Kabinete výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV v Bratislave. Až tu mohol naplno uplatniť naakumulovanú filozofickú zrelosť a jeho poctivý prístup začínal prinášať svoje plody. Každoročne publikoval viacero zaujímavých a podnetných štúdií (vo *Filozofii* a naposledy i v českom *Filozofickom časopise*), úspešne riešil grantové výskumné úlohy, obhájil PhD dizertáciu, ktorú publikoval aj knižne, bol jedným z prvých protagonistov filozofického poradenstva u nás a mal množstvo ďalších tvorivých plánov. O to smutnejšie je predčasné ukončenie jeho filozofickej dráhy.

V centre filozofického skúmania J. Šulavíka bola sebareflexia človeka a jeho bytia. Začal prinášať do našej filozofie nové témy i uhol pohľadu, ktoré uňho dozrievali vyše dve desaťročia. Mapoval existenciálny a mentálny priestor ľudského bytia: komunikáciu, životnú situáciu a skepsu, laické a odborné vedomie atď. Napríklad v unikátnej štúdii o smrti (*Filozofia* 1997/9) rozlíšil dva základné mentálne postoje k smrti: únikový nezrelý (fenomén "nemyslieť na smrť") a vedomé akceptovanie našej smrteľnosti; podnetne tu analyzoval štyri úrovne adaptácie na smrť: fyziologickú, psychologickú,

konceptuálnu a sociálnu. Tieto práce J. Šulavíka, roztrúsené po časopisoch a zborníkoch, odhaľujú pozoruhodného autora, zameraného na "mikrosvet" človeka, a sotva ich bude môcť obísť historik, ktorý bude chcieť zmapovať filozofické dianie 90. rokov u nás.

Najpozoruhodnejším (a zrejme nadhlo aj ojedinelým) príspevkom J. Šulavíka zostane jeho PhD dizertácia, vlastne monografia publikovaná pod názvom *Metafilozofické implikácie psychoterapie* (Bratislava, AKA 2000, 184 s., 2. dopracované vydanie Bratislava, Album 2001, 203 s.). V nej J. Šulavík rozpracoval tak filozofické aspekty psychoterapie, ako aj terapeutické a poradenské aspekty filozofie. Tento jeho prístup predpokladá špecifické ukotvenie filozofie v mentálnej štruktúre osobnosti človeka ("duševné zdravie predpokladá aj určitú optimálnu filozofiu"). Aj preto hovorí nielen o psychoterapii, ale aj o "filozofickej terapii", t.j. o terapii prostredníctvom filozofie, v ktorej nejde iba o poskytovanie nových informácií z oblasti filozofie, ale hlavne o rozšírenie sebauvedomenia človeka. V pozadí Šulavíkových úvah a analýz je koncepcia filozofie ako "žitej" alebo "životnej" filozofie, v jeho terminológii "implicitnej" filozofie. J. Šulavík sa prihovára za obnovenie stoicko-epikurejskej koncepcie filozofie ako umenia žiť (a umierať) a chcelo by sa len veriť, že jeho úsilie nezapadne prachom a nájde u nás ďalších nasledovníkov. Šulavíkova monografia je takisto prvou prácou u nás, ktorá obšírejšie informuje o tzv. filozofickom poradenstve, ale sa usiluje naň aj vlastnou koncepciou autora napojiť. Významný je jeho pokus odlišiť filozofické poradenstvo od psychoterapie, hoci táto otázka nie je zatiaľ uspokojivo vyriešená ani vo svetovej literatúre. Podľa Šulavíka terapeutický efekt znamená znovunadobudnutie osobnostnej integrity, resp. jej vyšší stupeň, čo sa spája s psychickou katarziou, kým poradenstvo neprináša človeku takéto mentálne uvoľnenie, ale len rady a informácie na riešenie problémov a zvládnutie životnej situácie.

J. Šulavík navždy odišiel 29. 12. 2001. Odišiel *Homo Philosophicus* (taký bol názov monografie, ktorú začal písať), človek, ktorý filozofiou a pre filozofiu žil. Odišiel vzácny človek a zrelý filozof uprostred tvorivej práce. Česť jeho pamiatke!

Emil Višňovský